

המחיר

תמונוף צבעוני:
מצודת הים
בנמל צידון

עתון חיילי ישראל ■ גליון מס' 42 ■ א' אב תשמ"ב ■ 21.7.82 ■ המחיר 11 ש"ח

בטייסת, לעת ערב. (צילם גיל ארבל, חיל האוויר)

מימשל צבאי, כיועצים משפטיים למפקד ה-
ראשי של יחידת הסיוע ולמפקדי-המשנה ב-
נפות השונות ונותנים יעוץ משפטי.

בהעדר מימשל צבאי, מהו בעצם מע-
מדו של צה"ל בשטחים שבהם הוא יו-
שב היום בלבנון?

כאן יש להבחין בין הפן המשפטי והפן ה-
מדיני. אני אתייחס לדברים מן ההיבט המש-
פטי בלבד. מדינת ישראל נכנסה לאיזור לב-
נון ומקיימת שליטה אפקטיבית על אותם
שטחים שנמצאים בשליטתה. מבחינת דיני
המלחמה של המשפט הבינלאומי, הסמכות
של הממשלה הלבנונית היא בעצם סמכות
מושעת, והאחריות לבטחון ולסדר הציבורי
מוטלת על צבא ההגנה לישראל. החלטנו לא
להקים מימשל צבאי במובן הקלסי, ולא לה-
כנס לפורמליזציה של צווים ומינשרים, משום
שהנחת-היסוד היא, שאנחנו נכנסנו לאיזור
לבנון לא ככובשים, אלא כדי להסיר מעלינו
את אימת המחבלים, שביצעו פעולות טירור
כלפי אוכלוסיה אזרחית שלנו במדינת ישר-
אל.

לכן גם אם מבחינת המשפט הבינלאומי
האחריות לקיום הבטחון והסדר הציבורי מר-
טלת על המדינה המחזיקה בשטחים — ר
ליתר דיוק: על צבאה של מדינה זו — הרי
למדינת ישראל בהחלט מותר לוותר על סמ-
כויות משלה לטובת השלטון המרכזי של מדי-
נת לבנון.

החובה הראשונית במעלה
שמוטלת על מדינה כובשת

ידוע שתשתית החוק והמשפט באר-
תם שטחים שבהם ישבו המחבלים הת-
פוררה לחלוטין, והיום ישנו שם חלל
מסוים. האם מבחינה משפטית צה"ל
ימלא את החלל הזה?

כל עוד יהיה צורך למלא חלל כזה, מבחי-
נה משפטית אפילו ללא שום היבטים פול-
טיים, מדיניים, מוטלת חובה על המדינה ה-
מחזיקה, באמצעות צבאה, לקיים חוק וסדר
ולדאוג לרווחת התושבים. זאת החובה ה-
ראשונית במעלה, שמוטלת על מדינה אשר
כובשת כיבוש חלקי או כיבוש מלא שטחה
של מדינה אחרת. החובה הזו נובעת מסעיף
43 לאמנת האג, בדבר דיניה ומנהגיה של
המלחמה ביבשה, וגם מאמנת ז'נבה הרביעית
בדבר הגנת אזרחים בימי מלחמה, שיש בה
פרק מיוחד אשר דן בשטחים כבושים.

אלא מה? במקרה שלנו, כפי שאמרתי,
השאיפה היא לאפשר לממשלת לבנון להח-
זיר לתיקנם את כל אותם יסודות מהספקט-
רום הרחב של החיים — רפואה, בתי-חולים,
מועצות מקומיות, עיריות, בתי-משפט, בנ-
קים, וכיוצא באלה מוסדות ממלכתיים. ה-
מגמה היא לעזור ולסייע ככל האפשר בהחז-
רת החיים לתיקנם. זאת גם הסיבה שבמקום
להקים מימשל צבאי ולפרסם מינשרים ר-
צווים, אנחנו הסתפקנו בהקמת יחידות ל-
סיוע לאזרחים, ואנחנו מסייעים ככל שהדבר
ניתן, לרבות בתחום המשפטי, על-מנת לה-
חזיר לתיקנם את כל אותם מוסדות שפועלים
על-פי הדין המקומי הלבנוני, באמצעות ממ-
שלת לבנון החוקית.

אני רוצה להדגיש, שכל הפעולה הזו אינה
פעולה של הגוף המשפטי בלבד. האחריות
להחזרת החיים לתיקנם מוטלת על היחידה
לסיוע לאוכלוסיה האזרחית, שבה ממוקמים
גם יועצים משפטיים, מטעם הפרקליטות
הצבאית.

נכון להיום, מהו מצבם של המוסדות
המשפטיים באותם שטחים בהם יושב
צה"ל. אני מתכוון לבתי-משפט, בתי דין
פליליים, אזרחיים וכו'.
בתי-המשפט נמצאים במצב קשה ביותר,

..לוחמי צה"ל עמדו בכבוד במבחן הנורמות המוסריות ודיני המלחמה"

ראיין יאיר בן-דוד

„במלחמת, שלום הגליל' היה ציות נאות ביותר לנורמות של הת-
נהגות, ערכי מוסר וטוהר הנשק; ציות טוב יותר מאשר במערכות
קודמות" — אומר תת-אלוף דב שפי, הפרקליט הצבאי הראשי,
בראיון מיוחד ל„במחנה"

שליטה של צבא ההגנה לישראל מחוץ ל-
מדינת ישראל. כפי שהכנו את עצמנו לפני מל-
חמת ששת הימים ולפני מלחמת יום הכיפור
רים לאחריות הכפולה הזו שמוטלת עלינו,
גם לפני המערכה האחרונה שיננו, למדנו,
נערכנו, לקראת סיטואציה כזו.

במערכה הזו נדרשנו לתת שירות משפטי
בשני תחומים: האחד — הפן של ישראל
פנימה: החלת נורמות, שצריכים להחיל כ-
תוצאה מהמעבר ממצב רגיעה למצב חרום,
על חיילים בשירות סדיר ובשירות מילואים,
ולעתים גם נורמות הקשורות לפעולה של
אג"א בעניין איסוף שלל ואפסניה נטושה.
אלו הוראות הקשורות בדיני המלחמה, כ-
לומר אוסף של נורמות שצריך להחיל מיד עם
פרוץ פעולות האיבה, כדי שהסייגים שנוב-
עים מדיני המלחמה יהיו נהירים, וידועים
לחיילים שנוטלים חלק במערכה, והם יפעלו
לפיהם. הסייגים האלה קבועים בפקודות ה-
צבא, אבל הם גם פועל יוצא מהתחייבויות
שמדינת ישראל נטלה על עצמה בעת שחתמה
על אמנות בינלאומיות, בין אם מדובר ב-
אמנת ז'נבה, להגנת קרבנות המלחמה, או
אמנת האג להגנת נכסי תרבות בשעת סכסוך
מזוין, או כללי האג משנת 1907, שהם חלק
מן המשפט הבינלאומי המנהגי, שכל מדינה
בת-תרבות רואה את עצמה כפופה למילויים,
בשעה שחייליה שותפים לסכסוך מזוין.

בתחום השני — נערכנו לקראת אפשרות
שאנחנו נחזיק בשטח שבו נצטרך להקים מי-
משל צבאי בשטח כבוש. הכנו קדר של עשרות
משפטנים שהתמחו בדיני מלחמה ובסמכויות
צבא בשטח כבוש, בקורסים שהפרקליטות ה-
צבאית הראשית מקיימת פעמיים בשנה, ר-
שלחנו אותם ליחידת הסיוע בלבנון. האנשים
האלה משמשים היום, ללא פורמליזציה של

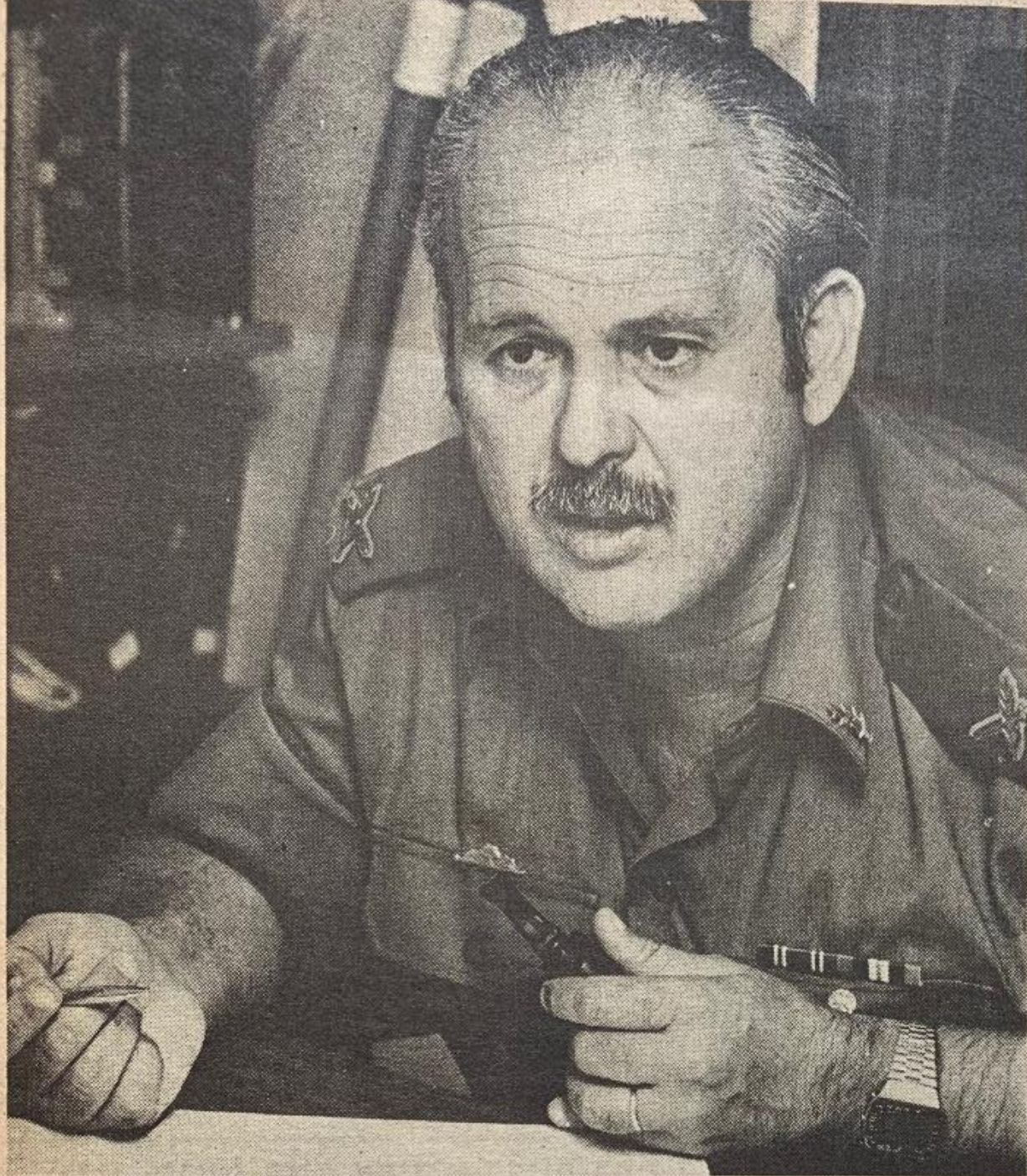
שולחנו של תת-אלוף דב שפי, הפרקליט
הצבאי הראשי, רגיל זה מכבר לערמות גדו-
לות של מסמכים — צווים, חוזרים, תיקים
ובקשות שונות — הממתינים לעיונו ולחתי-
מתו של הפצ"ר. אבל בימים אלה הערמות
גדולות שבעתיים. אנשי הפרקליטות הצבאית
כבר מורגלים שעיקר העומס בעבודתם נופל
לפני הלחימה ואחריה. בשעת קרב, כשנופ-
לים פגזים ושורקים כדורים, אין זמן ומקום
לעשות שימוש בספרי-החוקים ובאותיות ה-
קטנות שבהם.

„הלוחם הישראלי אינו צריך בשעת קרב
יועץ-משפטי צמוד לרגלו", אומר הפצ"ר, „די
בזה שהוא פונה לסך כל הערכים שיש לו,
ואשר אנחנו השתדלנו להקנות לו בימי רגי-
עה, כדי שיוכל להפעיל בצורה בריאה את
חושיו".

שיחה עם הפרקליט הצבאי הראשי מלמ-
דת, כי תחום פעילויותיה של הפרקליטות ה-
צבאית בשעת מלחמה ולאחריה הוא רחב
וחובק נושאים רבים, רבים מעבר לחוק השי-
פוט הצבאי ולהוראות המשמעת השונות. על
מקצת הנושאים האלה ביקשנו לעמוד ברא-
יון שלהלן.

תא"ל שפי, מה היה חלקו של מערך
הפרקליטות הצבאית במלחמת „שלום
הגליל"?

אנחנו, כמו כל יחידה אחרת בצבא, מתור-
גלים להכין את עצמנו בזמן רגיעה לקראת
מצב של מלחמה. יש לזכור, כי האחריות של
הפרקליטות הצבאית משתרעת הן על השל-
טת משפט על חיילים ותושבים, שכפופים ל-
חוק השיפוט הצבאי בתוך מדינת ישראל פני-
מה, והן על השלטת משפט ויצירת מערכת
של נורמות משפטיות, בשטחים שנתונים ל-

תא"ל דב שפי, פרקליט צבאי ראשי

גון טרור מסתתר ונלחם את מלחמתו בתוך האוכלוסיה האזרחית!

הייתי אומר שהמשפט הבינלאומי ודיני המלחמה אינם דקדוקנים עד כדי כך, אבל בסך הכל מוטלת חובה ברורה על כל גוף לוחם שלא לעשות שימוש לרעה לא בבתי-חולים ולא בבתי-ספר ולא במקומות שבהם מתגוררת אוכלוסיה אזרחית. דיני המלחמה הקלאסיים קבעו למעשה בעבר, שבית-חולים, למשל, מאבד את חסינותו אם מציבים מאחוריו תותחים שפוגעים בך בצורה אנושה, ר' המגמה של מי שמציב את התותחים היא לחסן אותם מפני פגיעה אפשרית.

שמענו סיפורים על טייסים שסירבו להטיל פצצות וחזרו לבסיסם מחשש לפגיעה באוכלוסיה אזרחית. האם היו מקרים שבהם מפקדים או חיילים בשטח פנו לאנשי הפרקליטות הצבאית, מכיוון שעמדו לפני דילמות דומות?

אין חובה לפנות לפרקליטות הצבאית, ר' הלוחם בשטח אינו צריך שיהיה יועץ משפטי צמוד לרגלו. די בזה שהלוחם הישראלי פונה לסך הכל הערכים שיש לו ואשר אנחנו, המערכת האכ"אית, שהפרקליטות היא רק אחד ממרכיביה, השתדלנו להקנות לו בימי רגיעה, כדי להגיע למצב שבו הוא יהיה עשיר מספיק בנתונים וערכים ויוכל להפעיל את חושיו בצורה בריאה. למיטב הערכתי, הוא הפעיל אותם גם בתחום דיני המלחמה וגם בתחום פקודות הצבא, בצורה נאותה ובצורה מכובדת, שספק בלבי אם צבאות אחרים בסיטואציה דומה היו עומדים בה.

(המסך בעמוד 53)

אלי הוא כזה, שכאשר מוטלת עליו חובה לטהר קינים של מחבלים, אשר נמצאים ב"תוך איזור שמרוכזת בו אוכלוסיה אזרחית, הדבר יוצר עליו מיד סייג ואילוץ, ובמקום להטיל למערכה שני איקס, שלושה איקס או עשרה איקס של כוח, הוא מסתפק בכוח נמוך בהרבה, על מנת לעבור ממוקד אחד למוקד שני, מבית אחד למשנהו, ולטהר אותו בזהירות. לעתים מזומנות, כפי שהדבר הוכח גם במערכה האחרונה, היתה הקרבה של אנשים שלנו, רק כדי שלא יפגעו נשים, ילדים וזקנים מקרב האוכלוסיה האזרחית. והדבר הזה עבר כחוט השני במלחמה ואפשר ללמוד עליו גם מתחקירים וגם מראיונות עתונאיים שניתנו על ידי הלוחמים עצמם. מבחינה זו אני חושב שלוחמי צה"ל עמדו במבחן הנורמיות המוסריות קודם כל, ולא פחות מכך במבחן הנורמות של דיני המלחמה, שמכתיבות זהירות והמנעות ככל האפשר מפגיעה במטרות אזרחיות, או במטרות אזרחיות ש"ממוקמים בהן, במזיד, כפי שקרה במקרה שלנו, ארגוני מחבלים.

אגב, הם עצמם אינם מקיימים כמובן את דיני המלחמה ואת חוקיה, ואינם מבחינים בין לוחם למי שאינו לוחם. נהפוך הוא: כל המלחמה שלהם וכל פקודות המבצע שלהם, כפי שגם נחשפו במהלך המלחמה, מעידות כמאה עדים, שהמלחמה שלהם היתה כנגד ישובים אזרחיים.

בית חולים מאבד חסינותו אם מציבים מאחוריו תותחים

האם קיימת בדיני מלחמה תתייחסות ברורה לגבי מצב שבו צבא סדיר או אר-

משום שבחלק מהם כמעט לא היתה פעילות של הליכים משפטיים מתוקנים במשך שבע שנים. לא בצידון ולא בצור, ובמידה מסוימת גם לא בבירות. אנחנו נמצאים כעת בשלבים אחרונים של החזרת בתי המשפט לפעולתם התקינה, בצור ובצידון, ולצורך זה קיימנו מגעים אינטנסיביים עם כל אותם שופטים שניתן היה לקיים איתם שיח ושיג. מבחינת המערכת המשפטית אפשר לומר שבמדינה הזו, שבה קיימת השפעה רצינית ומאסיבית של התרבות הצרפתית, במדינה שפעם נהגו לומר שהיא שוויץ של המזרח התיכון, שבה היו בטחון וחרות של הפרט באופן הנעלה ביותר של הביטוי, עד ל-1975, ולכל אדם היה בטחון ברכושו ובחרותו האישית, כמעט במידה שווה לכל מדינה אירופית מערבית, נוצרה הפקרות במימדים כאלה, שלא יהיה זה פשוט כל כך להחזיר את הדברים למצבם הקודם, לאמות מידה שלבנון חיתה על פיהן לפני עשר שנים. אבל עלינו לעשות זאת — לא רק בשל החובה שמוטלת עלינו עפ"י המשפט הבינלאומי להחזיר את החיים לתקנם, אלא בשל רצוננו שתהיה לנו שכנה נעימה, שיהיה לאנשים שם נעים לחיות ובטוח לחיות. אם יהיו להם חיים בטרם חים משל עצמם, ויהיה בטחון אישי, לאדם ולרכוש כדרך שהיו רגילים בה קודם לכן, אין לי ספק שזו תהיה מדינה שלנו יהיה נעים לנהל איתה חיי שלום, והבטחון שיהיה קיים שם, יקרין ממילא גם על הבטחון של מדינת ישראל.

באותם מגעים שהיו לכם עם שופטים מקומיים ואנשי מינהל, האם גיליתם התלהבות כנה להחזיר את המשפט לתיקנו, או שמא זו רק העמדת פנים?

אני מאמין שלא מדובר פה בהעמדת פנים. כל מי שמבקר בלבנון, כל מי ששומע אזרח לבנוני, נוכח שהם חיים בתחושה, שיתכן וזאת ההזדמנות האחרונה שקיימת בפניהם להחזיר את איכות החיים ואת רמת החיים למצב שהיו מורגלים אליו קודם לכן. לכן, אין מדובר כאן בסיטואציה או במצב שהוא מן הפה לחוץ, אלא בתחושה פנימית עמוקה. הלבנונים השקיעו לא מעט בלבנון עצימה, כדי להגיע למה שהגיעו. כל מי שמבקר ומסתכל על צורת הבניה, על איכות החיים, על הבנקים, על הצורה שבה ניתן שירות לקהל, מתרשם, שאיכות החיים כאן, בפוטר ציה, היא גבוהה בצורה בלתי רגילה; ואלמלא ההפרעה שנולדה על רקע של כניסת ארגוני המחבלים, המדינה הזו היתה ממשיכה להרקיע שחקים והיתה ממשיכה להיות אבן-שואבת לתיירים.

תא"ל שפי, בארץ ובעיקר בחו"ל נמתחה ביקורת על היבטים מסוימים בפעולות צה"ל בלבנון. נשמעו טענות על הפרת דיני מלחמה ועל פגיעה לא הכרחית באוכלוסיה אזרחית. כפרקליט צבאי ראשי, כיצד אתה מגיב על הטענות האלה?

אני רוצה לומר שהמערכה הזו, מן ההיבט של מגע עם אוכלוסיה אזרחית, היתה קשה לצבא ההגנה לישראל מאין כמוה. המחבלים ידעו מראש שהדרך הנאותה מבחינתם — אם כי האסורה מבחינת כללי המוסר ור' המשפט הבינלאומי ודיני המלחמה — לקבל חסינות או ליהנות מחסינות היא להכנס לבתי-חולים, לבתי-מגורים, למקומות שבהם נמצאים ארגונים בינלאומיים כמו הצלב האדום. הם ידעו היטב שאחד הנושאים שמ"הוויים סייג חמור על נפשו של הלוחם הישראלי, עוד לפני שהפרקליטות הצבאית הראשית מפנה בכלל את תשומת לבו לדיני המלחמה ולמה שמותר ואסור ללוחם, הוא פגיעה באזרחים חפים מפשע.

המבנה הנפשי והחינוכי של הלוחם הישר-

תא"ל שפי, האם בתידין לשיפוט מהיר במעברי-הגבול, הביאו לירידה ב- מספר ההברחות? במלים אחרות: איך היית מסכם את התרומה של בתי-הדין האלה במניעת ביזה, הברחות והפרות משמעת?

בנושא הזה של ביזה והברחות, אנחנו מפקדת פרקליט צבאי ראשי ביחד עם גור-מי החינוך והגורמים האכ"איים האחרים — דאגנו להתריע בפני החיילים למן הרגע הראשון, וכללנו אותו גם בפקודות המבצע. בכל המחסומים ובכל המעברים מדרום לב-נון למדינת ישראל, נערכנו להקמת מחסומים שמורכבים משוטרים צבאיים, מחוקרי מצ"ח, ממפקדים בדרגות אלופי משנה, וייעדנו מיד למקום קציני שיפוט בדרגות סא"ל לפחות. כאשר ערך הרכוש — אם מדובר בביזה — הוא עד 1000 שקל, הפרקליט הצבאי של פיקוד הצפון הוסמך לקבוע שהחייל יועמד לדין משמעתי בנוסף להחרמת הטובין. ה-משפטים המהירים האלה במקום עשו להם כנפיים והגדילו את הערך ההרתעתי. העוב-דה, שבדו"חות היומיים שאני מקבל בעת האחרונה מדובר רק על בין עשרה לעשרים מקרים שנתפסים ולעתים גם חמשה או שמו-נה, היא הנותנת שבמעריך של עשרות אלפים של חיילים, אני סבור שאנחנו עומדים בפרץ, וגורם ההרתעה השיג את שלו.

כאשר מדובר בביזה, של טובין בערך גדול יותר או כאשר נסיבות הביזה הן חמורות אנחנו מעמידים את העבריין לדין בבית-דין צבאי. ביכורי פסקי-הדין הראשונים של מש-פטי הביזה כבר יצאו מתחת ידי השופטים של בתי-דין צבאיים מחוזיים. אנחנו כבר עומדים על סף הגשת ערעור התביעה הרא-שון על פסקי-דין של הברחת טובין בניגוד לפקודת המכס, שאנחנו רוצים לקבל בו הכ-העה עקרונית.

המחבלים אינם לוחמים אלא עבריינים פליליים

תא"ל שפי, מהו מעמד המשפטי של שבויי אש"ף שנתפסו וכיצד תנהג בהם בעתיד ישראל?

אני רוצה להעמיד אותך על הטעות ש-נעצם הצגת השאלה. אמרת: „שבויי אש"ף". לא בשבויים אנחנו עוסקים, כי אם בעצירים, בעבריינים שעסקו בפעילות חבלנית עוינת; לכן אנחנו מדברים על עצירי פח"ע ולא על שבויים. יש לנו מספר עשרות של שבויים, מן הצבא הסורי ואלה הם שבויי-מלחמה, אשר נהנים מן הרגע הראשון מתחולת אמ-נת זינבה השלישית משנת 1949, בדבר היחס לשבויי מלחמה.

כשמדברים על עצירי פח"ע, אנחנו מדב-רים על אזרחים, שנטלו נשק על מנת לבצע פעולות טרור כנגד אוכלוסייה יהודית שלווה בישראל ובעולם כולו. אנשים אלה ביצעו עב-ירות כנגד דיני המלחמה וכנגד המשפט ה-ישראלי החל במדינת ישראל. מערכת של ה-משפט הבינלאומי אינה מקנה לגופים מהסוג הזה, לטורוריסטים, מעמד של לוחמים ומעמד של שבויי מלחמה, למרות שישנם גופים שר-יים בעולם, שהיו רוצים שלאש"ף, בנוסף למ-עמד החצי-מדיני שנתנו לו בארגון האומות המאוחדות, יתן גם מעמד כזה.

לפי דיני המלחמה, זכאים למעמד של שבויי מלחמה לוחמים אשר שייכים לצד בסכסוך מזוין, ואשר מקיימים ארבעה תנאים מוקד-מים: א. יש להם מפקד אחראי על פקד-דין; ב. הם נושאים את נשקם בגלוי; ג. יש להם סמל הניתן לאבחון מרחוק; והדבר החשוב ביותר מכל זה האלמנט הרביעי — שהם מכבדים את דיני המלחמה ואת חוקיה. צד שמכבד את דיני המלחמה הוא קודם כל צד שיוצר אבחנה בסיסית בין לוחם לבין מי

שאינו לוחם, והדבר מחייב לא לפגוע בסר-פרמרקטים ולא בנשואים שבהם מתגוררים אזרחים, ולא בבתי תינוקות, ולא בבתי ספר במעלות, ולא בכפר יובל ולא באוטובוסים של אביבים, ולא באוטובוסים של כביש החוף וכיוצא בזה. מכיוון שהמחבלים לא מקיימים בשום אופן את התנאים המוקדמים, הודיעה מדינת ישראל גם לצלב האדום, שעצירי ה-פח"ע האלה ייהנו מאמנת זינבה הרביעית, אבל לא מאמנת זינבה בדבר שבויי מלחמה.

מבחינת התנאים — מזון, ביגוד ודיו-הם ניתנים להם בצורה מתקבלת על הדעת. ביקרתי כבר במחנה-המעצר שלהם מספר פעמים, ביקרתי גם במחנה שנפתח זה מק-רוב בתחום לבנון, וגם שם ינתנו להם התנ-אים הנחוצים, בהתאם לאמנה הרביעית. אבחנת היסוד בין שתי האמנות, שלגבי שבו-יים, יש להחזיקם במישטר מחנה, שדומה כ-כל האפשר למישטר מחנה בצבא; אך הדבר החשוב מכל הוא, שאי אפשר להעמיד לדין שבוי שרק אתמול-שלשום היה שותף להרי-גה של חיילינו, משום שהוא עשה את זה ב-מסגרת תפקידו כחייל; בעוד שכאשר מדובר באסירי פח"ע, כל פעולה פלילית שנעשתה לפ-ני שנה, לפני חצי שנה, לפני שלוש שנים, או דקות ספורות לפני שהאדם הזה נלקח על ידינו למעצר, יכולה באופן עקרוני לשמש עבירה, שבגינה יוגש כתב-אישום לבית-משפט ישראלי, משום שהפעולה שהאדם הזה מבצע היא פעולה פלילית, ואנחנו מתייחסים אליו כאל עבריין פלילי.

האם התקבלה החלטה מה יהיה ב-גורלם של עצירים אלה?

לא. טרם נתקבלה החלטה. אני רק דיבר-תי על ההיבט המשפטי, מה ניתן מבחינה עקרונית לעשות עם עצירים מן הסוג הזה, לעומת מה שלא ניתן לגבי שבויי מלחמה. ההחלטה בענין זה עדיין נמצאת בעיון וב-דיון.

מה היתה הפעילות בתחום החקיקה, שנדרשה לה הפרקליטות הצבאית בהק-שר עם המלחמה?

הפרקליטות הצבאית, במסגרת ההערכות שלה למעבר ממצב רגיעה למצב מלחמה, הי-תה צריכה לעסוק בשורה ארוכה של נושאים, כגון קריאה לשירות בטחון לפי סעיף 26 ל-חוק (מה שהיה פעם צו 8), על מנת ל-אפשר גיוס של אנשי מילואים בהיקף נרחב. הכינונו את הצו לחתימת שר הבטחון והע-ברנו אותו לחתימתו. בנוסף לכך, הכינונו ל-חתימת שר הבטחון צו, המעכב את שיחרורם של אנשי חובה וקבע, ושל אנשים שהיו ב-שירות מילואים. כל זאת בנוסף לצו שקרא לעשרות אלפי אנשי מילואים, על מנת לבצע את המבצע עצמו. הכינונו גם את הצו שעכב את היציאה לחו"ל, פרט לבעלי היתר מיוחד שניתן עלידי בעלי תפקיד מיוחדים, במעמד בכיר; כמו כן הכינונו את הצו לפי חוק הא-רכת מועדים, בעניין חובות של מגוייסיים.

דאגנו לכך, שיפורסמו חוזרים של מזכירות הפיקוד העליון וישוגנו מספר פקודות מטכ"ל. אחת מהן היא פקודת מטכ"ל 330133 הדנה באמנות זינבה להגנת קרבנות המלחמה, משמעת והתנהגות חיילי צה"ל בהתאם לאמנות האלה. השניה — פקודת מטכ"ל בקשר להגנת נכסי תרבות בשעת סכסוך מזוין. פקודה זו מפנה את תשומת לב החיילים לחובה לכבד אתרים שבהם נמ-צאים נכסי תרבות, מוזיאונים, או מקומות שיש בהם אוספים מדעיים, מקומות קדושים וכיוצא באלה. יצא גם חוזר בנושאים של אגף אפסנאות; מה מותר ומה אסור בענין אפסניה נטושה, שחייל נתקל בה; מתי מותר ובאיזו דרך מותר לתפוס בטוח כבוש רכוש אויב, לרבות נכסי דלא נידי, כמו מיבנים, למשל, כדי לשכן שם בתי-חולים זמניים, או

מפקדות זמניות או מחסנים זמניים, וכיוצא באלה.

בנוסף לכל אלה, העברנו לחתימת שר ה-בטחון הסמכה שממנה את הרב הצבאי ה-ראשי לצה"ל כרשות המוסמכת לרשום פטי-רות חיילים שניספו במערכה, על מנת שאפ-שר יהיה לקבור אותם ללא תעודת רופא, כאשר ישנן ראיות שהם ניספו במלחמה.

בנוסף להכנת הוראות וצווים הקמנו מע-רך שמנה עשרות רבות של אנשי מילואים, שישמשו קציני סיוע וקציני סעד משפטיים, וכן קציני יעוץ משפטי גם לצורך חיזוק מערך קציני-הערים בכל הארץ, וגם כמרצים, שגר-עדו להשיב על שאלות בתחום המשפט האז-רחי לחיילים מגוייסיים, בן-חידות עצמן, וגם לבני המשפחות. הקמנו גם מרכז מידע בחדר ששכרנו באחת האוניברסיטאות. מרכז זה כפוף לענף יעוץ וחקיקה במפקדת פרקליט צבאי ראשי. כל המערך הזה של קציני ה-יעוץ המשפטי קיבל הדרכה בזמן רגיעה, ב-נושא החוקים השונים העשויים להשפיע על המגוייסיים. בראש וראשונה — חוק הארכת מועדים, חוק החיילים המשוחררים (החזרה לעבודה) וחוקים אחרים שעוסקים בבעיות שמדאיגות את החיילים בשירות. אנחנו נות-נים גם יעוץ משפטי למשרדי הממשלה, כמו משרד המשפטים, או משרדים אחרים, ביחס לנורמות ההתנהגות של ישראלים שאינם כפופים לחוק השיפוט הצבאי, וכבר ביקשנו ממשרד המשפטים להערך לקראת התקנת תקנות שעת חרום, אשר יקבעו כי אם אזרח ישראלי, שנכנס ללבנון ואינו כפוף לחוק ה-שיפוט הצבאי, יבצע שם עבירה כלשהי, ש-אילו היה מבצע אותה בישראל, היה נחשב לעבריין — תהיה סמכות לבתי-המשפט ב-ישראל לזון אותו פאילו עבר את העבירה בישראל. הטיפול בתקנות שעת חרום אלה, נמצא בשלב מואץ, בתאום בינינו לבין היועץ המשפטי לממשלה.

אגב, תקנות מתסוג הזה קיימות כבר מז-ה שנים רבות לגבי אזרחי ישראל המבצעים עבירות ביהודה ושומרון, חבל עזה, ובעבר גם ברמת-הגולן.

הזכרת את חוק הארכת מועדים. נר-מה לי שלמרות הפרסומים שהיו סביב החוק הזה, עדיין לא הכל ברור, ולא כל חיילי המילואים יודעים את זכויותיהם בחקשר אליו. האם תוכל לפרט כאן את עיקרי החוק, ובמה הוא בעצם בא ל-סייע לחיילים שהיו מגוייסיים בעת ה-מלחמה?

בהתחשב בבעיות המשפטיות האישיות ש-נוצרו אצל מגוייסיים רבים עקב המאמץ המל-חמתי, שר הבטחון פירסם הכרזה — לפי חוק הארכת מועדים משנת 1974 — לפיה שירות במבצע שלום-הגליל כמוהו כשירות לשעת חרום. כלומר: כל חייל ששירת מה-4 ביוני עד ה-20 ביולי יקבל אורכה בת 15 ימים מיום ששוחרר, כדי לטפל בחובותיו. כלומר, אם בתקופה זו אדם היה צריך לשלם, למשל, תשלומי חובה למס הכנסה, לביטוח לאומי, למס ערך מוסף, או לרשויות מקומיות ביום כלשהו בין ה-4 ליוני ל-20 ביולי, רואים את יום הפרעון כאילו נידחה עד לשבועיים מיום שיחרורו ממילואים. לגבי חיילי חובה וקבע יום הפרעון המכסימלי יהיה 4 באוגוסט.

מה גורלם של רשיונות נהיגה ופולי-סות-ביטוח, שבמהלך תקופת הגיוס פג-תוקפם?

בחוק הארכת מועדים יש פתרון גם לגבי רשיונות נהיגה. כל רשיון נהיגה, שצריך היה לפוג תוקפו בתחום תקופת שעת חרום, מר-אריך תוקפו ל-60 יום נוספים. בכלל, כל רש-יון, שצריך להוציאו על פי חוק המדינה, זכה בהארכת תוקף של 60 יום. לגבי פוליסות ה-ביטוח, באנו בדברים עם איגוד חברות הבי-טוח, והפוליסות הוארכו עד 20 ליולי ש.ז.

תא"ל דב שפי נושא דברים לפני משלחת תורמים של ה"בונדס", במהלך סיור בדרום לבנון (צילום: דובר צה"ל)

מנים של יוניפי"ל, האו"ם, סידי או סיסי וכיוצא בזה. מותר לקחת טרמפ רק במכוני יות של אזרחים ישראלים.

לסיכום, מההדים שמגיעים אליך מן השטח וכן מרשמי ביקורך שלך שם, ה"אם אתה יכול לומר שחיילי צה"ל, ככלל, אכן נוהגים לפי ההוראות האלה, ומ"קיימים את חובות ההתנהגות המוטלות עליהם?

אני חושב, שהחיילים נוהגים בסך הכל כבוד באוכלוסיה, ומבינים את העובדה שהם שליחים של מדינת ישראל באזור הזה. הם נוהגים בהתאם לדיני המלחמה, משליכים את נפשם מנגד, כדי לקיים את דיני המלחמה ולא לפגוע במה שלא צריך לפגוע, לא ב"אנשים ולא ברכוש. כמובן שיש פה ושם חריגים מעטים, שאנחנו מטפלים בהם ביד רמה, וכך גם נטפל בהם להבא. אני חושב שבסך הכל אנחנו יכולים לסכם שהחושבים של החייל הישראלי נתגלו במערכה האחרונה כמחודדים היטב, בכל הקשור להיבטים של צורת ההתנהגות המתחייבת באזור הזה. כל זאת בין היתר גם משום שמאז מלחמת יום הכיפורים, וגם מאז מבצע ליטני, נלמדו הרבה לקחים, היו הרבה ויכוחים ציבוריים, הרבה איגרות נשלחו על ידי קצין חינוך ראשי ועל ידי הפרקליטות הצבאית לחיילים, הרבה דיונים נערכו במסגרת אגף כוח אדם, ובכלל — צה"ל לא שקט על שמריו, והסיק מסקנות ממערכות קודמות. אפשר לסכם ולומר כי במערכה זו היה ציות נאות ביותר לנומרות של ההתנהגות ולערכי מוסר ולטוהר הנשק; ציות טוב יותר מאשר במערכות קודמות.

הדגשנו חזור והדגש (והדבר הודגש לאחרונה גם באיגרת מיוחדת מראש אגף כוח אדם במטכ"ל, שפורסמה על-ידו למפקדים), שיש לנו ענין ממדרגה ראשונה ליצור רצון טוב בקרב האוכלוסיה הזו. עלינו להמנע מלנהוג שם ככובשים. אנחנו רוצים שהתנהגותנו של כל חייל, בכל תחומי החיים, תהיה התנהגות נאותה שלא תפגע באוכלוסיה של ווה. באופן מיוחד הדגשנו לא לפגוע בכבוד של נשים. פרט לכך, אסור לחיילים לקיים יחסי מסחר עם הלבנונים; אסור לקנות אצלם דבר פרט לסיגריות, גפרורים, משקאות קרים וחמים, כל אלה במחירים המקובלים. אסור לחייל למכור להם דבר. אסור לספק כל שירותים בתשלום. אם לבנוני חולה, למשל, מותר וחשוב לתת לו מים, אפילו תרופה, אבל לא בתמורה, אלא מתוך רצון טוב, מתוך רצון לקיים שכנות טובה כבר מן הרגע הראשון. צריך להקפיד על התנהגות מנומסת במיוחד כלפי מקומות קדושים, נכסי תרבות, אתרי עתיקות, אוספים מדעיים. חיילי צה"ל ומפקדיו הם הנציגים הראשונים של מדינת ישראל בלבנון. ההתנהגות בינם לבין תושבי המדינה הזאת היא שתקבע את תדמיתה של ישראל בעיני הלבנונים. צריך לציית לכל השלטים שהוצבו על-ידי פיקוד צפון, אכ"א, משטרה צבאית, וכל הגורמים האחרים. צריך לציית גם לתמרורים, שהוצבו על-ידי המשטרה הצבאית או על ידי ענף בטיחות בדרכים באכ"א, חובה לציית לתמרורים לבנוניים, כל עוד אין סתירה בינם לבין תמרורים ישראלים. אסור לקחת טרמפים במכוניות של תושבים מקומיים או במכוניות שיש עליהם סי-

(המשך מעמוד קודם)

תא"ל שפי, מה לגבי פסקי-דין שבהם אנשים נדרשו לבצע תשלום או פעולה ו"נבצר מהם לעשותם בגלל שירות מילואים?

גם לגבי פעולה שיש לבצע אותה על פי פסק-דין, יחול חוק הארכת מועדים. פרט לנושא אחד: פסק-דין למזונות. כאשר מדובר במזונות, אין הארכת מועדים, והחייב צריך היה לדאוג לכך, שגם אם הוא נלקח לשירות חרום, תהיה קרן מסוימת, שתשלם את חובו. אם לא הסדיר זאת, הרי מי שזכאי למזונות, צריך לקחת הלוואה, ואחר-כך יוכל לתבוע את הסכום בצירוף הריבית, מבעל החוב, אף אם זה משרת במסגרת שירות שעת חרום.

האם אנשי מילואים, שהשתחררו כבר משרות פעיל, אבל עודם נתקלים בבעיות הקשורות בחוק הארכת מועדים — יכו"לים להסתייע בשרות היעוץ שלכם בפרקליטות?

ללא ספק. הם יכולים לפנות לשירות היעוץ אצל קציני הערים, או לענף יעוץ וחקיקה במפקדת פרקליט צבאי ראשי טלפון: 695128. הם יכולים לפנות גם למרכז המידע שפתחנו, במסגרת אוניברסיטת ת"א, טלפון: 420359.

עלינו להמנע מלנהוג ככובשים

אחד הנושאים האחרונים בהם עסקתם הוא קביעת כללי ההתנהגות לחיילים בשטח. מה מותר ומה אסור לחיילי צה"ל היושבים היום בלבנון?